

Název / Title	Eseje o rozhodování pod stresem / Essays on Decision Making under Stress
Student	PhDr. Lubomír Cingl
Studijní program / Study program	Ekonomické teorie
Školitel / Advisor	PhDr. Michal Bauer, Ph.D.

Abstrakt v českém jazyce

Tato práce se skládá ze tří tématicky propojených experimentálních studií lidského chování za nestandardních podmínek: pod časovou tísní a stresem. V úvodní části argumentuji, proč je pro ekonomy důležité, aby vzali na vědomí výzkum stresu v ekonomii, přičemž pro podporu svých argumentů uvádím několik příkladů ze současné literatury. První článek v kapitole 2 zkoumá vliv časové tísně na individuální náchylnost ke stádovému chování, zatímco zbývající dva články zkoumají účinek akutního stresu na rizikové preference, respektive na stádové chování. Stádové chování je velmi důležitý jev v lidském rozhodování, jelikož v našich každodenních životech jsou různé sociální vlivy velmi časté a nejinak je tomu při ekonomickém rozhodování: jako příklad uveďme obchodníky na finančních trzích, wait-and-see investory, ale také spotřební chování v důsledku módy, módních trendů či top-ten seznamů. Rizikové preference jsou dalším zásadním prvkem, který určuje mnoho důležitých hospodářských jevů, a předpoklad jejich stability je stavebním kamenem mnoha ekonomických teorií.

První článek zkoumá kauzální vliv časového tlaku na stádové chování. Za tímto účelem byl proveden laboratorní experiment, ve kterém každý proband řešil kognitivně jednoduchý úkol pod třemi úrovněmi časové tísně. Po prvním samostatném výkonu pak probandi dostali šanci podívat se na rozhodnutí druhých, a podle toho pak změnit jejich vlastní rozhodnutí, což bylo vzato jako ukazatel stádového chování. Hlavním zjištěním tohoto výzkumu je, že lidé relativně často mění své původní rozhodnutí, nicméně míra tohoto stádového chování se neliší mezi různými úrovněmi časové tísně. Na druhou stranu jiné proměnné implicitně spojené s časovým tlakem statisticky významně predikovaly stádové chování, jako například čas strávený na obrazovce zobrazující rozhodnutí druhých, subjektivní hladina stresu a zvýšení srdečního tepu v průběhu řešení úkolu. Skutečnost, že zvýšení tepové frekvence v průběhu řešení úkolu korelovala se subjektivním stresem, naznačuje, že časová tíseň může být použita jako mírný stresor. Bohužel se srdeční frekvence ukázala pro měření fyziologického stresu poměrně hrubým měřítkem, jelikož se může měnit i v důsledku jiných faktorů, jako například samotné úsilí vyvinuté při úloze nebo fyzický pohyb, a ne stresu. Kromě toho byla zjištěna zajímavá souvislost mezi zvýšením srdečního tepu a rizikovými preferencemi u mužů, což naznačuje existenci vztahu mezi fyziologickým stresem a vztahem k riziku.

Ve druhém článku představujeme navazující experiment, ve kterém bylo 151 probandů vystaveno laboratorní stres-vyvolávající nebo kontrolní proceduře "Trier Social Stress Test" pro skupiny s cílem nalézt kauzální vliv stresu na individuální postoje k riziku. Pro měření postojů k riziku bylo použito standardní externě ověřené experimentální metody. Použitím tří různých veličin zaprvé ukazujeme, že probandi ve intervenční skupině byli pod fyziologickým a psychickým stresem: jejich hodnoty srdečního tepu a kortizolu byly po proceduře výrazně zvýšené a zároveň se cítili hůř a více nervózní, a to v porovnání jak s výchozím stavem tak i s kontrolní skupinou. Naše hlavní zjištění je, že stres braný jako čisté vystavení stresoru (average treatment effect, ATT) tak i fyzilogický stres (intention-to-treat effect, ITT) statisticky významně zvyšuje averzi k riziku u mužů, když kontrolujeme o jejich pozorovatelné charakteristiky. Velikost efektu odhadujeme na 69% (ATT) a 89% (ITT) velikosti rozdílu v postoji k riziku mezi muži a ženami v kontrolní skupině. U žen pozorujeme efekt ve stejném směru, ale je malý a zanedbatelný.

Třetí článek zkoumá, zda stres způsobuje rozdíly v individuálním stádovém chování. Pro vyvolání stresu používáme stejnou metodu jako v druhém článku, a to Trier Social Stress Test pro skupiny. Na vzorku 140 jedinců za použití stejných tří veličin (tepová frekvence, kortizol a psychologický dotazník na momentální náladu) ukazujeme, že probandi byli skutečně pod stresem. Stádové chování bylo měřeno pomocí úlohy na stanovování pravděpodobnosti jako kvantifikaci reakce na nové podněty, což nám umožnilo mít plnou kontrolu nad informační hodnotou v signálech poskytovanými probandům, přičemž signály pocházely buď ze soukromých nebo veřejných zdrojů.

Hlavním výsledkem tohoto výzkumu je, že stádové chování jako relativní váha veřejných signálů v jednotlivém rozhodování se nemění pod stresem. Kromě toho, váha soukromých signálů a přesnost uvedených pravděpodobností se také neliší mezi intervenční a kontrolní skupinou, a to i po kontrole o osobnostní charakteristiky a psychologickou míru konformity. Na druhé straně pozorujeme v úloze chování srovnatelné s jinými studii, včetně shluků uvedených pravděpodobností na násobcích pěti a konzervativnosti při stanovování odhadu vyšších nebo nižších pravděpodobností.

